

Till konstitutionsutskottet:
2020-01-17

Statsministerns och vice statsministerns hantering av ett tillståndsärende

S/MP-regeringen drar sig inte för att överpröva domslut på politiska grunder. Sommaren 2019 beslutade regeringen att ta över den rättsliga prövningen av drivmedelsbolaget Preems utbyggnad av raffinaderiet i Lysekil från Mark- och miljööverdomstolen. Det betyder att det blir regeringen som bestämmer om företaget får bygga ut eller inte.

I november 2018 godkände Mark- och miljödomstolen i Vänersborg Preems planer om utbyggnad. Det beslutet överklagades sedan till Mark- och miljööverdomstolen som i juni 2019 beslutade att ta upp fallet till prövning. Först därefter, i augusti 2019, beslutade regeringen att ta över prövningen från domstolen. Det finns minst tre inslag i regeringens agerande som allvarligt utmanar domstolarnas oberoende och rättssäkerheten för enskilda:

För det första har regeringen klivit in i den här processen väldigt sent. Det finns ett lagligt utrymme för regeringen att pröva tillståndsfall som är känsliga för miljön. Men enligt miljöbalkens regler ska regeringen lämna besked "omedelbart" om den ska ta över prövningen. 17 kap. 3 § 4 st. miljöbalken säger följande:

"om ett visst mål eller ärende enligt denna balk pågår om tillståndsprövning av verksamheten, ska regeringen omedelbart lämna besked om förbehållet till den tillståndsprövande mark- och miljödomstolen eller myndigheten."

Det innebär att regeringen ska ta över tillståndsprövningen direkt när frågan blir föremål för prövning i första instans, inte att den politiska makten ska kunna kliva in och överpröva ett redan existerande domstolsbeslut. Ulf Bjällås, tidigare ordförande i Mark- och miljööverdomstolen som även ledde den parlamentariska utredningen Miljöbalkskommittén som under åren 1999 till 2005 utredde förändringar av miljöbalken, har om denna sak sagt följande:

"Det finns utrymme för regeringen att ta sig an ett mål av den här arten. Men det är tydligt angivet i miljöbalken att om det pågår en tillståndsprövning ska regeringen omedelbart lämna besked om att man tar över prövningen. Men det ska ske i den första instansen, alltså i tingsrätten. Att komma in så här i en överdomstol efter att en dom fallit är helt unikt" (Miljöjurister dömer ut regeringens Preemstopp, fplus, 15/10-19)

Enligt en färsk rapport från Riksdagens utredningstjänst, som Moderaterna har beställt, är det, såvitt känt, första gången någonsin som en svensk regering ingriper i en domstolsprocess i ett så sent skede. (Dnr 2019:1557)

För det andra verkar regeringen ha dragit igång en sorts skenprocess. När vice statsminister Isabella Lövin var med i Ekots Lördagsintervju fick hon frågan om Preem kommer få bygga ut. Hon svarade då att det "absolut inte är hållbart att investera" i den typ av verksamhet som är aktuell (SR Ekots lördagsintervju den 9 november 2019). Detta är anmärkningsvärt i sak då Preems raffinaderi släpper ut betydligt mindre än jämförbara raffinaderier i Västeuropa, och tillståndet inkluderar att processa förnybara råvaror som blir viktiga för att nå målet om nettonollutsläpp senast år 2045. Men det är ju bl.a. detta som ska prövas. I konstitutionellt hänseende är det allvarligt att regeringen eller i varje fall vice statsministern verkar ha bestämt sig för utgången innan prövningen har ägt rum. Det ankommer inte på ett enskilt statsråd att föregripa en sådan process.

För det tredje använder regeringen den nya klimatlagen, som trädde i kraft 1 januari 2018, på ett sätt som inte alls var tanken. Lagen säger att varje regering ska föra en politik som utgår från de klimatmål som riksdagen sätter upp. Regeringen hänvisar till klimatlagen för att motivera sitt ingripande i prövningen av Preem-fallet. Men att den lagen nu plötsligt kan användas som grund för en regering att överpröva domstolsutslag och neka tillstånd i konkreta fall kommer som en total överraskning för de

allra flesta. Lagrådet kritiserade förslaget till ny klimatlag, bl.a. för att den var vag och inte alls hade några skarpa rättsliga konsekvenser (Lagrådets sammanträde 2017-02-15).

Mot bakgrund av ovanstående hemställer jag att konstitutionsutskottet granskar regeringens och i synnerhet statsminister Stefan Löfvens och vice statsminister Isabella Lövins hantering av ärendet om Preems utbyggnad.

Tobias Billström
Riksdagsledamot (M)

A handwritten signature in black ink, reading "Tobias Billström". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial 'T'.